

Weer een sigaret kwijt, maar de man was het mij waard. Een prachtkerel om zoo te zien.

Menige buurt in Dieppe maakt een armoedigen indruk. Het meest viel dat op bij de „holbewoners”. Rondom Dieppe zijn hoogten, die wij op het eerste gezicht rotsen noemen, doch het zijn geen rotsen in den eigenlijken zin.

Op die rotsen — zij rijzen meters hoog uit de zee — staat de citadel. Het oude kasteel verheft zich als een groot beschermer van de zeevarenden en alsof het de zeelieden er aan herinneren wil, dat vanuit de hoogte alles wordt gezien. Maar geheel aan den anderen kant van het oude Dieppe is op gelijke hoogte een kapel gebouwd, bekend onder den naam van de kapel „de notre dame de bon secours”.

Daar kan men dus om hulp gaan naar de heilige maagd.

En of er druk gebruik van wordt gemaakt!

Aan den binnenkant staat boven den ingang wel met duidelijke letters vermeld, dat het ten strengste verboden is, de muren te beschrijven, maar het lijkt, alsof de bezoekers en bezoeksters daardoor juist op de gedachte zijn gebracht om de wanden als briefpapier te gebruiken. De heilige maagd was er niet toen zij kwamen en zij hadden geen tijd om te wachten. Dan maar het verzoek opgeschreven, dan kan „notre dame” immers lezen wat zij wenschten.

En welke begeerten leefden er toch wel in de harten van de bezoekers en bezoeksters van de kapel?

Ik heb ze niet alle gelezen, lang niet, maar er waren bij de vele slechts een paar, die den indruk gaven van zedelijke bewustheid. B.v. het verzoek van den kleinen jongen, die ernstig vraagt aan Maria of hij zoet mag worden. Van een dame, die zich zoo gaarne wijden wil aan het goede.

Maar het verzoek van een meisje om een jongen kwam veel voor. Het verzoek van een meisje was zelfs, dat het spoedig mocht gebeuren, nog in dat jaar en dat zij dan gelukkig mocht zijn. Ouders vroegen om een kind, anderen om een goed kind.

Nu hingen er in de kapel ook kleine marmereen bordjes met dankwoorden voor bewezen hulp. Maar ik weet niet, of er een van den jongen, of van de meisjes, of van die ouders bij was.

Een eindje verwijderd van de kapel staat een groot kruis, geflankeerd door twee beelden, van een man en een vrouw, en het is niet moeilijk

om te zien, welke personen die afbeelden. De twee kijken de zee in en op een steen is een stuk uit een Roomsche gebed gebeiteld, dat de almacht Gods uitspreekt en waarin gevraagd wordt, dat God voor de zeelieden moge zorgen. Aan den overkant van het water een groot beeld van den gekruisigden Christus, met Maria, in veel kleiner formaat, er onder.

Als wij de hoogte, die ik op 25—30 Meter schat, langs een pad afdalen, komen wij aan kleine onoogelijke woningen, maar wij zien gaten en deuren in den hoogen wand, dien wij afkwamen en daar blijken ook menschen te wonen. Wat ziet het er vuil uit.

Even wachten of er zich menschen zullen vertoonen.

Daar komt een oud mannetje, dan een kind, daarna een vrouw. Zij kijken ons schuw aan en beginnen tegen elkaar te lachen.

Ik loop naar hen toe, maar dan nemen zij de houding aan om weg te loopen.

Daarom vraag ik luid of de weg links naar de haven leidt, waarop een bevestiging klinkt. Dan waag ik te zeggen, dat het 's winters lekker warm zal zijn in de bergwoningen en zij lachen, zonder iets te zeggen.

Intusschen ben ik wat dichterbij gekomen en zie nu de medemenschen in hun lompen en vuilheid.

Voor een sigaret is hij te vinden; het kind stoot klanken van blijdschap uit voor een stukje chocolade en de vrouw zegt voor een Franc bijna zoo vaak merci als er centimes in zitten.

Of zij wel eens ter kerk gaan? Oui.

Of het kind ter school gaat? Oui.

Ik neem de proef en vraag: trois fois trois font.....? Maar in plaats van een antwoord, springt zij rond en het drietal verdwijnt in het hol.

Wij komen weer bij de haven. Twee stoomfluiten geven seinen, dat de brug open moet, omdat de stoomloggers weer het groote gat uit willen om opnieuw kantjes..... of mandjes vol visch, uit het zoute water aan boord te brengen.

Daar komen de loggers. Het zijn Hollandsche schepen. Daar zijn er van onze Vlaardingsche visschers op.

„Gaan jullie weer probeeren, mannen?”

„Ja”.

„Goede reis en een flinke vangst”.

Zij zwaaien hun petten en mutsen ten dank.

Een geschiedenis uit Flierefluiters leven

door P. H. Muller

A. M. de Jong „Flierefluiters tusschenkomst”,
Amsterdam, Em. Querido 1929.

Nadat de schrijver A. M. de Jong de jeugd van Merijntje Gijzen, het Brabantsche boeren

jongetje, in vier boeken uitvoerig beschreven had, heeft hij zich nog eenigen tijd bezig gehouden met het dorpsche leven, waaruit hijzelf is voortgekomen en waarover hij op zoo boeiende wijze wist te vertellen. Wel schreef hij in-

tusschen de beide groote romans: „Frank van Wezels roemruchtige jaren” en „Kruisende Wegen”, die geheel andere motieven uitwerken, maar het korte verhaal „De Rijkaard” en dat andere, waaraan wij in het volgende aandacht willen schenken: „Flierefluiters tusschenkomst”, ontleenen haar stof toch aan de begrenste wereld van Merijntje Gijzen. En zoozeer is die stof verwant en de wijze van behandeling der gegevens gelijksoortig, dat zoowel de historie van den kortstondigen rijkdom als het sappige vertelsel van Flierefluiters hulp in den nood episodisch gelijken uit den breed opgezette, hoewel niet geheel geslaagden roman-cyclus.

Het literaire werk van den socialistischen romancier, novellist en kritikus De Jong wordt in de Christelijke pers over het algemeen wel gewaardeerd voor zoover het de literaire en aesthetische waarde betreft, maar tegelijkertijd wordt er — en dat niet ten onrechte — nadrukkelijk op gewezen, dat die romans en novellen elementen bevatten, die haar minder geschikt doen zijn als lectuur voor een Christelijk gezin.

Het is waar, De Jong is, — zooals men dat onjuist mitdrukt — een realistisch schrijver. Hetgeen dan wil zeggen, dat hij er niet tegen op ziet, de ruwe taal, welke zijn sujetten in hun dagelijksche leven spreken, ook in zijn boeken te laten klinken en van hun vaak onstichtelijke en zelfs onzedelijke handelingen een getrouw en uitvoerig verslag te geven.

Nu is realisme in de literatuur nog lang niet synoniem met platheid en het blijkt uit de verwarring dezer beide omschrijvingen reeds, dat er dus blijkbaar iets niet in orde is wanneer men De Jong zijn realisme verwijt. Ook het novellistische werk van Mevr. H. Kuyper — van Oordt heet realistisch en toch is haar voorstellingswijze der feiten allerminst plat, ja, integendeel voornaam. Wij zijn dus dichter bij de waarheid en de aanduiding is literair ook juist, als wij zeggen, dat de taal en het oeuvre van De Jong plat is. En het is te billijken, dat menig Christelijk huisvader om die reden er tegen op ziet, een der bovengenoemde boeken op tafel te laten liggen.

Een tweede grief, vooral tegen „Merijntje Gijzen”, „Frank van Wezel” en „Kruisende Wegen” geuit, raakt nog meer de religieuze zijde. Een Christelijk auteur zal geen onkuische taal, geen smerige uitdrukkingen bezigen of vieze historietjes met smaak opdisschen; daarvan weerhoudt hem zijn Christelijke levensbeschouwing. Maar een schrijver, die tegen een en ander niet opziet, omdat hij geen Christen is, komt nog tot iets anders, als hij een gedecideerden afkeer heeft tegen elke levensvisie, welke het geloof in een persoonlijk God tot basis heeft. De Jong hééft die antipathie en geeft haar lucht in bijna elk zijner boeken. Vooral de Roomsche Katholieke vroomheid heeft het herhaaldelijk

moeten ontgelden (men denke aan de misteekening der beide pastoors in den Merijntje-cyclus), maar ook tot het Christelijk geloof in het algemeen richt de schrijver menigen schimpscheut. O.a. in het boek „Kruisende Wegen”, waarin de godsdienstigheid franje en het geloof apekool wordt genoemd.

Het feit van des schrijvers agressieve houding jegens het Christendom vormt dus de oorzaak van de tweede begrijpelijke grief tegen den inhoud van De Jong's boeken. Beide grieven zijn gerechtvaardigd. En als wij hier dus de geschiedenis van het spook uit het dorp gaan bespreken, dan rijst ongetwijfeld bij menig lezer de vraag: wordt er van mij wederom geëischt, dat ik over beide bezwaren heen stap? Zoo ja, dan doet gij, recensent, vergeefsche moeite, want het lust mij niet, opnieuw in aanraking te komen met dezen geest.

Intusschen is vooroordeel een kwaal, die vooral in Christelijke kringen veel slachtoffers eischt en dus lijkt het veiliger, dit artikel ten einde toe uit te lezen, alvorens het boekje met een schouderophalen te laten liggen. De geschiedenis van Flierefluiters tusschenkomst is inderdaad de moeite van het lezen wel waard.

De boerderij Het Waterhoefke, in een Noord-Brabantsch dorp, staat bij de bevolking in een kwaden reuk. Men zegt, dat de Booze er zijn geheimzinnige macht uitoefent, dat er een vloek ligt op het goed en deze geruchten vinden grond van waarheid in het onweersprekelijke feit, dat de akkers maar schralen opst opleveren en in dat andere feit, dat het door achtereenvolgende eigenaars van de plaats niet mocht gelukken, er zich blijvend te handhaven. Méér dan één boer had alle krachten ingespannen om alles uit den grond te halen, wat er in zat, maar steeds had de overmoedige, die het noodlot trotseerde, moeten eindigen met het goed voor schuld te verkoopen.

Bij den aanvang onzer geschiedenis is Mels Verhagen eigenaar van Het Waterhoefke. Eertijds was hij knecht bij den rijken boer De Wit, wiens dochter hij had gevrijd en gehuwd. Tot het huwelijk hadden de beide jongelieden den ouden boer gedwongen door hun voorbarigheid. Maar De Wit had voor het paar Het Waterhoefke gekocht, in de hoop, zijn schoonzoon daarmee te straffen voor de smaad, hem aangedaan. De oude boer was er zeker van, dat het Mels na eenigen tijd evenzoo zou vergaan als de vorige eigenaars en reeds vlakte hij erop, Verhagen bij zich te zien komen met een bede om bijstand.

Inderdaad, nadat de jonge, sterke boer gedurende drie jaar succes heeft gehad, keert thans de kans. Hij verliest door hagelslag zijn koren, dat te velde staat, zijn beesten worden ziek en sterven, zonder dat hij een geneesmiddel vindt om hen van den dood en zichzelf van den dreigenden ondergang te redden.

Maar op een middag, als Mels door sombere gepeinzen wordt verontrust en met Bart, zijn knecht, oude boomstronken rooien gaat, vinden zij drie oude kruiken, bijna vol met gouden muntstukken. Nu is de boer van 't Waterhoefke plotseling schatrijk, behoeft bij den notaris geen geld ter leen te halen, maar kan hem het gevondene brengen en tegen gangbare munt inruilen.

Groote consternatie heerscht nu gedurende de volgende weken in het benepen dorp, als de inwoners bemerken, dat Mels zich goed in de spullen zet. Men mompelt, dat de Booze hem zeker helpt en zegent in ruil voor zijn ziel, dat er in elk geval iets wonderbaarlijks gebeurd moet zijn. Maar Verhagen noch zijn oude knecht laten iets los, zelfs niet tegen de Wit, die den gelukkigen boer sommeert, hem de juiste toedracht te vertellen. Enkele dagen laat deze zijn schoonvader vreezen, dat hij gestolen heeft, maar als de kranten de vondst vermelden en dus de benieuwde boeren te weten komen, hoe de vork in den steel zit, blijft alleen nog de gedachte rondwaren, dat er iets achter de zaak steekt en het niet heelemaal pluis is op het Waterhoefke. Men mompelt van spoken, van geesten, wien de schat toebehoorde. Een der dorpelingen speculeert nu op de bijgeloovigheid en speelt voor spook. Hij verontrust de omgeving van Verhagens huis met zijn vreesaanjagende verschijning en gebrul, jaagt de voorbijgangers en waakhonden den schrik op het lijf met zijn geroep, dat hij zijn geld weerom moet hebben.

Verhagen krijgt het benauwd; er kon wel eens iets áán zijn van al die spookhistories, welke hij kent en bovendien zou het kunnen, dat hij nu de straf ontvangt voor zijn vroegere zonde jegens zijn schoonvader. De pastoor, die geraadpleegd wordt, adviseert zielsmissen te laten lezen, maar ook dit middel baat niet en Mels is ten einde raad.

Dan komt Flierefluiters tusschenbeide. In de scheerwinkel verneemt hij van de boeren, wat er aan de hand is en hij besluit, Mels te helpen. Hij kent den bijgeloovigen aard der dorpelingen en doorziet wel, wat er zich hier afspeelt. Op een avond, juist als het spook weer flink te keer gaat, treedt hij Verhagens woning binnen, laat zich de heele toedracht verhalen en belooft, den boer van het spook te zullen verlossen. Natuurlijk zal hij iets tot belooning ontvangen. Eerst gaat de oude zwerver alleen het terrein verkennen en het blijkt hem dan al heel spoedig, wie het spook en hoe zijn verschijning is. Hij zorgt voor de noodige ingrediënten: een oud laken, wat fosfor etc., en op een der volgende avonden, als hij een paar boeren heeft uitgenoodigd om te komen kijken en de anderen in de dorpskerk laat wachten op iets bijzonders, dat hij met betrekking tot het spook voorspelt, bereidt hij zijn ontmoeting met den „geest” voor. Als deze plotseling en met veel misbaar verschijnt, komt ook Flierefluiters op het too-

neel, in schijn met de bedoeling, hem een deel van den schat terug te brengen, maar in werkelijkheid om het spook te verrassen. Het spreekt vanzelf, dat de boer, die voor spook speelt, vreeselijk schrikt, als hij plotseling een „wezenlijk” spook voor zich ziet. Natuurlijk volgt nu de ontmaskering en Mels Verhagen geeft den man in blinde woede een stevig pak slaag. Dan wordt het „spook” in triomf naar de dorpskerk gereden, waar de heele geschiedenis aan de verzamelde boeren wordt verhaald. Het spook was een te slechter naam en faam bekend staand individu uit het dorp, wien het er om te doen was, speculeerend op de bijgeloovigheid van Mels en zijn medeburgers, een deel van het gevonden goud binnen te halen. In de kerker vindt eindelijk de verzoening plaats tusschen Mels en het „spook”, onder het drinken van menig glas bier en laat in den nacht geven de nu dronken boeren een fantastische herhaling van de geschiedenis, met twee griezelige spoken in de hoofdrollen.

De historie, waarvan wij hier den inhoud weergaven, is een voorbeeld van zeer goede vertelkunst in klein bestek. De compositie mag sterk genoemd worden, want de verschillende onderdeelen zijn keurig afgewerkt en sluiten nauw aaneen. Het eerste hoofdstuk bevat de teekening van Het Waterhoefke, de voorgeschiedenis der bewoners, hun aanvankelijken voorspoed en momenteel zware zorgen. Geheel het tweede hoofdstuk wordt dan besteed aan de vondst en den akker, welke uitstekend voorbereid wordt door de tobberige gepeinzen van den boer en de fijne, uitvoerige schildering van den ouden knecht, die aanbiedt, zijn baas met zijn spaarduitjes te helpen, wat deze — het is begrijpelijk — afslaat. Hoofdstuk drie schetst de verbazing van de dorpelingen, waarbij heel hun sfeer mooi wordt belicht. Deze schildering is compleet in dit kleine bestek; al de gedachten en overleggingen van de bijgeloovige boeren, die jaloersch zijn en bang tegelijk, worden smakelijk en zonder overdrijving raak gepenseeld. Dan komt het vierde hoofdstuk, waarin het „spook” optreedt, als 't ware om de kletspraatjes in het dorp te bevestigen, dat er iets niet in den haak is. De humor in dit kapittel is uitnemend en bereikt haar hoogtepunt tegen het einde, als Flierefluiters in de dorpskerk komt en den boeren allerlei griezeligheden gaat verhalen, die hij heet medegemaakt te hebben. Ten slotte geeft het vijfde hoofdstuk de ontknooping van de in het voorgaande voorbereide situatie. Flierefluiters stelt Verhagen gerust en ontmaskert het „spook”. De slotscene van het blijspel speelt in de dorpskerk en de nachtelijke vertooning is een reactie op de spanning, welke den lezer, geheel het boekje door, prachtig gesuggereerd werd.

Als lectuur voor het groote publiek, dat graag een geschiedenis leest en dan liefst een

met een „blij” einde, is dit laatste werkje van De Jong uitnemend geschikt. Literaire fijnproevers zullen zich stooten aan het romantische van de geheele constructie, aan het effectbejag hier en daar; de breede lagen van het Nederlandsche volk apprecieeren deze, heel niet griezelige, spookgeschiedenis natuurlijk buitengewoon, want de humor sprankelt er, de spanning ontbreekt niet, alles komt uiteindelijk goed terecht en de auteur heeft zijn lezers onverdeelde sympathie vermogen in te boezemen voor de hoofdpersonen Mels en Flierefluiter, terwijl die lezers onderwijl toch gelegenheid krijgen, stil zich te vermaken met de domheid en bijgeloovigheid der dorpelingen, zoodat een zeer menschelijke eigenschap in het gevele komt.

Twee hoofdpersonen kent het verhaal; eerst staat Mels Verhagen in het centrum, daarna Flierefluiter. En daardoor wordt het medegevoel in het eerste gedeelte der geschiedenis stof geboden en daarna krijgt de fantasie een prachtige gelegenheid, zich om een geheel anders geaard sujet te concentreren, om Flierefluiter, die in het tweede gedeelte de leiding neemt en die behoudt tot het vroolijke, al te vroolijke slot, zoodat de lezer het boekje met een glimlach uit de handen legt.

Zooals wij zeiden, de literaire kunstgenieter vraagt méér, dan „Flierefluiter tusschenkomst” te bieden heeft. Die behoeft niet, ja, wil niet eens geprikkeld worden door de beschrijving van een vondst, welke drie, zegge drie kruiken vol gouden munten oplevert! Ook hij vindt de gedetailleerde teekening van het Brabantsche boerenleven goed geslaagd, maar zijn blik is kritischer, hij is niet gesteld op grofheden als die kruikengeschiedenis en de evenzoo op effect berekende vertooring aan het slot, welke al te klaarblijkelijk een product der schrijversfantasie is en de ontmaskering van het „spook” vindt

hij leuk verhaald, amusant beschreven, maar méér ook niet.

Het succes, dat De Jong met Merijntjes geschiedenis heeft gehad, was minder een literaire overwinning, dan een, die op het leesgrage publiek, verzot op een geschiedenis, te behalen viel. „Men” genoot van Flierefluiter's grollen en streken, beschreven in het tweede deel der cyclus, „men” geniet ook nú weer in deze kortstondige herleving van den zonderlingen held. En dan ditmaal met meer recht dan te voren. Want in de geschiedenis, in welke de luchthartige zwerver opnieuw optreedt, is hij minder ruw en meer mensch; zijn oppervlakkige levensphilosophie hindert hier niet, terwijl zijn jolige stem haar werking niet mist. Flierefluiter kan hier meer sympathie verwerven dan in den cyclus van Merijntje en dat komt aan de genietbaarheid van het boekje zeer ten goede.

Ons oordeel over De Jongs laatste creatie kan gunstig zijn, al blijkt uit het voorgaande wel reeds, welke onze bezwaren zijn.

Of het een werkje is om aan jongere gezinsleden te laten lezen? Ouders beoordeelen dit maar zelf, want de een zal toelaatbaar achten, wat de ander liever niet tolereert.

Als men aanstoot nemen wil aan platte taal, dan is daarvoor minder hier dan in Merijntjes levensbeschrijving plaats. Hetgeen plat lijkt, is het, men moet dit bedenken, niet altijd, want de auteur schrijft in het dialect van het volk, dat hij teekent en die menschen zijn nu eenmaal geen geestesaristocraten. Wie om de taal in 't algemeen en om de enkele minder fraaie uitdrukkingen in 't bijzonder, aan zijn kinderen het verhaal niet wensch te laten lezen, heeft misschien gelijk, maar de schrijver ging zich in dit werkje daaraan niet te buiten en gaf zijn sujetten zooals zij inderdaad kunnen zijn.

„Effatha”

door A. Goeman

Als een bekend auteur zich zet tot het schrijven eener geschiedenis van het doofstommen- onderwijs, kiest hij als opschrift voor het eerste hoofdstuk deze veelzeggende woorden: „Finstere Nacht”. Inderdaad, zoo was het in de oude tijden: donkere, sombere nacht.

Hoewel Mozes' Wet reeds zeide: Vloek den doove niet; hoewel in het Boek der Spreuken een wijze moeder, haar zoon Lemuel onderwijzende, zegt: Open uw mond voor den stomme; hoewel de groote Zoon des Menschen een doove, dien Hij helpen wil, bij zich neemt, afgezonderd van het volk, kon zelfs een Augustinus nog niet verder komen dan de stelling: de doove is niet vatbaar voor godsdienstige indrukken, want... het geloof is uit het gehoor.

Neen, erger. Toen de wereldberoemde Samuël

Heinicke een doove ging onderwijzen, werd tegen hem gewaarschuwd vanaf den kansel door dominee Granau; men mocht immers geen ingrijpen in het Raadsbesluit Gods dulden? Dit gebeurde in de 2de helft van de 18de eeuw.

Langzaam maar zeker echter heeft zich het energieke ingrijpen van onbaatzuchtige, soms ook van ijdele en zeer baatzuchtige menschen, bewezen vruchtdragend voor de didactische zijde van de verzorging der vierzinnigen te zijn.

Het heeft lang geduurd, eer van Christelijke zijde in Nederland het onderwijs aan dooven werd ter hand genomen.

Toen in 1888 de Vereeniging „Effatha” haar werk begon, was het met een klein getal, dat men de branding in ging, maar het is schitterend gelukt, naar de zijde der menschen niet